

W tym numerze:

Nazarbaev szuka nowych partnerów na arenie międzynarodowej 2

Sprawa Mukhtara Ablyazova: zmiana status quo 5

Od redakcji

Luty obfitował w symboliczne wydarzenia w życiu społeczno-politycznym i gospodarczym Kazachstanu. Po raz pierwszy po wydarzeniach w Zhanaozen oraz styczniowych wyborach parlamentarnych odbyło się spotkanie Nursultana Nazarbaeva z liderem kraju zachodniego - Kanclerz Niemiec Angelą Merkel.

Nie mniejszy oddźwięk spowodowała decyzja Sądu Najwyższego w Londynie o aresztowaniu i uwięzieniu na okres jednego roku i dziesięciu miesięcy biznesmena i polityka opozycyjnego Mukhtara Ablyazova.

Co przeważało podczas negocjacji Nazarbaeva w Niemczech: interesy handlowe czy poszanowanie praw człowieka? Dlaczego Kazachstan daje sygnały o zmianie orientacji geopolitycznej? W jaki sposób decyzja sądu w Londynie wpłynie na pracę Banku BTA i konfrontację między rządem a opozycją w Kazachstanie?

Proponujemy wspólnie znaleźć odpowiedzi na te pytania.

Przesyłając wyrazy szacunku i gotowości do współpracy,
Wydział Analityczny,
Fundacja „Otwarty Dialog”

Fundacja
Otwarty Dialog
Ul. 3 Maja 18/4
20-078, Lublin
tel. +48 507 739 025

kz.insider@odfoundation.eu

Nazarbaev szuka nowych partnerów na arenie międzynarodowej

W lutym prezydent Nursultan Nazarbaev, prezydent Republiki Kazachstanu, odwiedził Niemcy i Zjednoczone Emiraty Arabskie. Angela Merkel była pierwszym spośród zachodnich przywódców, z którym spotkał się Nazarbaev po wydarzeniach w Zhanaozenie i styczniowych wyborach parlamentarnych.

Niemieckie kalkulacje

Mimo protestów, którymi przywitali Nazarbaeva w Berlinie działacze społeczeństwa obywatelskiego [1], wizyta prezydenta Kazachstanu okazała się dość produktywna. W wyniku negocjacji podpisano kompleks umów na łączną kwotę 3 miliardów euro. Pakiet umów daje prawo spółkom niemieckim prowadzić badania i wydobyć metale ziem rzadkich oraz innych surowców w zamian za technologie i inwestycje w gospodarkę Kazachstanu [2].

Ten ruch poczyniony przez Angelę Merkel został przyjęty dość niejednoznacznie przez międzynarodową społeczność obrony praw człowieka, jak również zaktualizował bardzo ważny dla dzisiejszych realiów temat – bilansu szacunku dla praw człowieka i ochrony własnych interesów gospodarczych przez kraje, które są liderami

geopolitycznymi.

Cóż popchnęło Niemcy do poczynienia takiego kroku? I na ile uzasadnione jest to stanowisko w perspektywie długoterminowej?

Jak się okazało, główną motywacją Niemiec do zawarcia umów z Kazachstanem była sytuacja na globalnym rynku metali ziem rzadkich. Te ostatnie są kluczowym elementem w produkcji high-tech (komputery i sprzęt gospodarstwa domowego, panele słoneczne, silniki elektryczne itp.), a ich dostawy do Europy w ponad 90% zależne są od Chin. I właśnie decyzja Chin, podjęta w 2010 roku, o zmniejszeniu poziomu eksportu tych surowców wywołała znaczny wzrost cen na międzynarodowych rynkach zaawansowanych technologii i zmusiła kraje europejskie, zajmujące się produkcją sprzętu high-tech, do poszukiwania alternatywnych źródeł dostaw [3].

Zatem w zeszłym roku zostało podpisane porozumienie o współpracy w tej dziedzinie pomiędzy Niemcami i Mongolią, a w tym roku przyszła kolej na Kazachstan. Co równie ważne, Kazachstan jest trzecim największym dostawcą ropy naftowej do Niemiec, a wartość handlu między państwami

przekracza pięć miliardów euro [4]. Z tego punktu widzenia, stanowisko Niemiec odnośnie ochrony swoich interesów gospodarczych (szczególnie w kontekście kryzysu strefy euro) wygląda w pełni racjonalnie [5].

Ale jakie jest długoterminowe ryzyko współpracy z reżimami autorytarnymi, ze szkodą dla praw człowieka i swobód obywatelskich w tym kraju? Przede wszystkim nie powinniśmy zapominać o najnowszych przykładach w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie. Ryzyko inwestycji problematycznych jest zawsze wyższe, jeśli w społeczeństwie możliwość pokojowego i nie konfliktowego rozstrzygnięcia sporów społecznych, gospodarczych i handlowych jest znacznie ograniczone (właśnie konflikt pracowniczy między pracownikami naftowymi a pracodawcami doprowadził do późniejszych tragicznych wydarzeń w Zhanaozenie).

Dodatkowe zagrożenia kryją się w wysokim poziomie korupcji i zależności władzy sądowniczej od stanowiska prezydenta i rządu. Jak pokazuje seria aresztowań polityków i dziennikarzy opozycyjnych [6], w Kazachstanie istnieją poważne problemy z niezależnością wymiaru sprawiedliwości, co

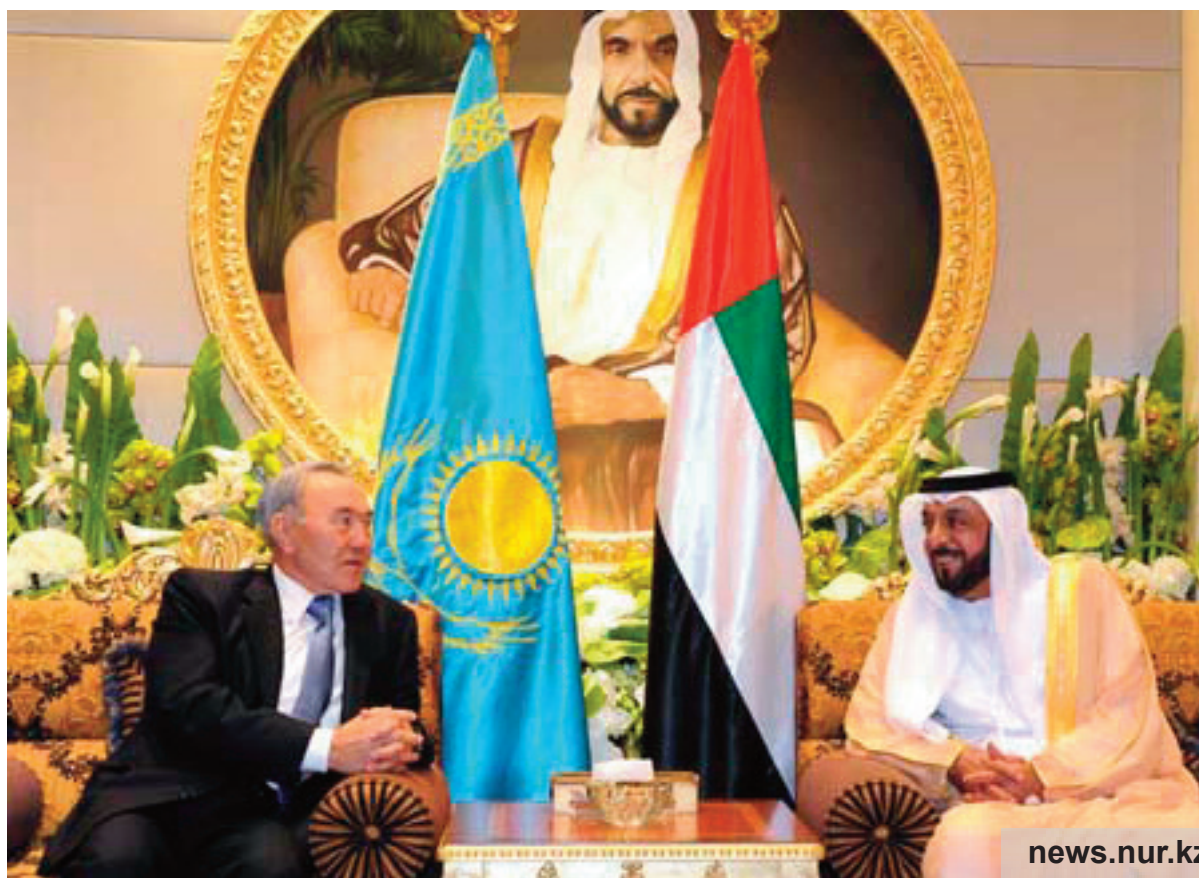
nie pozwala żadnemu przedsiębiorcy lub inwestorowi być spokojnym o swoje inwestycje.

Wiatr zmian geopolitycznych na Bliskim Wschodzie

Podczas gdy prasa zachodnia i kazachska poświęciła dość dużo uwagi wizycie Nazarbaeva w Niemczech, podróż prezydenta Kazachstanu na Bliski Wschód pozostała prawie niezauważona.

Jak dowiedzieliśmy się ze spóźnionych informacji w mediach, w okresie od około 13-tego do 17-tego lutego prezydent Nursultan Nazarbaev odwiedził Zjednoczone Emiraty Arabskie. Wśród deklarowanych celów wyjazdu było omówienie kwestii współpracy gospodarczej (w szczególności arabskiego projektu inwestycyjnego Abu Dhabi Plaza w Astanie, działalność jedyne go na terenie państw WNP banku islamskiego „Al-Hilal”), jak również szereg działań dyplomatycznych w celu rozwiązania „problemu syryjskiego” [7].

Na wyniki niedawnych dyskusji nie trzeba było długo czekać. Już 17 lutego w Nowym Jorku podczas Zgromadzenia Ogólnego ONZ odbyło się głosowanie nad rezolucją dotyczącą Syrii. Przeciwno

niej wypowiedziały się Rosja, Chiny i Białoruś. Kolejnych dziewięć krajów również głosowało przeciw, a 17 wstrzymało się od głosu. Ale nie Republika Kazachstanu.

Oficjalnie Astana poparła rezolucję, jednym z inicjatorów której były ZEA. Co dokładnie zmusiło Kazachstan do wystąpienia przeciwko swoim kluczowym partnerom strategicznym i inwestorom: Rosji i Chinom, nadal nie jest w pełni zrozumiałe. Chociaż istnieje kilka wersji przyczyn tego wydarzenia.

Według pierwszej z nich, Kazachstan poczynił pewne wnioski z gorzkiego doświadczenia reżimów, które upadły pod naporem „wiosny arabskiej”. Biorąc pod uwagę silne poparcie rewolucyjnych zmian przez kraje zachodnie, Nazarbaev stara się działać z wyprzedzeniem i zabezpieczyć się przed ewentualnym negatywnym wpływem czynników zewnętrznych [8].

Źródła:

1. Nazarbaev w Berlinie /

<http://www.socialistworld.net/doc/5569>

2. Niemcy i Kazachstan podpisują umowę o metalach ziem rzadkich /

http://www.nytimes.com/2012/02/09/business/global/germany-and-kazakhstan-sign-rare-earths-agreement.html?_r=1

3. Balansowanie między biznesem a prawami człowieka /

<http://www.nytimes.com/2012/02/21/world/europe/21iht-letter21.html>

4. Wizyta Prezydenta Kazachstanu Nazarbaeva w Berlinie /

<http://www.hrw.org/news/2012/02/10/kazakhstan-president-nazarbayev-s-visit-berlin>

5. Dlaczego prawa człowieka nie są nadrzędne /

<http://www.pbs.org/wnet/need-to-know/opinion/why-human-rights-are-not-paramount/13163/>

6. Patrz: „Kazachstan Insider”, numer 4 /

http://odfoundation.eu/ru/insider/556/the_kazakhstan_insider_vipusk_4

7. Wiadomości polityczne, gospodarcze i dotyczące stosunków międzynarodowych z Kazachstanu z dnia 16.02-12 /

<http://www.ilsenergy.com/en/news-center/news/66-politics-economy-and-international-relation-affairs-news-from-kazakhstan-for-1602-12.html>

Inne wersje sugerują, że Nazarbaev omawiał z przedstawicielami krajów arabskich możliwość znaczącego wsparcia ekonomicznego dla gospodarki Kazachstanu, mógł on również prowadzić negocjacje dotyczące wycofania z banków w Zjednoczonych Emiratach Arabskich do innych krajów środków finansowych osób ze swojego otoczenia [9].

Tak czy inaczej, głosowanie nad rezolucją syryjską musiało być poprzedzone odpowiednimi porozumieniami z szejkami arabskimi. Prawdopodobnie nie mniej ważną rolę w tym względzie odegrały spotkania na wysokim szczeblu strony kazachskiej z przedstawicielami Stanów Zjednoczonych i Francji, które odbyły się na początku lutego.

8. O tym, jak Nazarbaev próbuje grać na dwa fronty, albo jak Kazachstan przygotowuje się do wiosny /

<http://www.cisnews.org/news/kz/5316-kak-nazarbaev-pytaetsya-usidet-na-dvuh-stulyah-ili-o-tom-kak-kazahstan-gotovitsya-k-vesne.html>

9. Po co Nazarbaev pojechał do Emiratów? /

<http://www.respublika-kz.info/news/politics/20836/>

Sprawa Mukhtara Ablyazova: zmiana status quo

W dniu 16 lutego 2012 r. Sąd Najwyższy w Londynie skazał kazachskiego polityka i byłego przewodniczącego Rady Nadzorczej Banku BTA, Mukhtara Ablyazova, na karę 22 miesięcy pozbawienia wolności za obrazę sądu. Ta informacja wywołała silną reakcję zarówno inwestorów zagranicznych tego banku, który aktualnie przeżywa nie najlepsze czasy, jak i społeczności Kazachstanu, jako że polityk, który znalazł się w niełasce, jest uważany za głównego politycznego rywala prezydenta Nursultana Nazarbaeva, prezydenta Republiki Kazachstanu.

Sędzia Teare (Mr. Justice Teare) poparł powództwo nowego kierownictwa Banku BTA, które oskarżało M. Ablyazova o to, że nie ujawnił w pełni swoich aktywów i nadal nimi zarządzał mimo zakazu sądowego. Zakaz ten został nałożony w ramach postępowania prowadzonego między M. Ablyazovem a przedstawicielami Banku BTA, które rozpoczęło się w 2009 roku.

Co ciekawe, decyzja o aresztowaniu Ablyazova pozwoliła niektórym analitykom wysunąć hipotezę o związku między tym wydarzeniem a porozumieniem Wielkiej Brytanii w sprawie wycofania wojsk z Afganistanu przez teren Kazachstanu [1].

Sam M. Ablyazov opuścił Wielką Brytanię niedługo po ogłoszeniu wyroku i obecnie miejsce jego pobytu jest nieznane. Jednocześnie w wywiadzie, zarejestrowanym kilka dni przed 16 lutego [2], Ablyazov twierdzi, że sędzia nie w pełni rozumie rzeczywistość krajów postsowieckich (w szczególności poziom oddziaływania władz kraju na Bank BTA za pośrednictwem Funduszu „Samruk-Kazyna”). A żądanie sądu dotyczące ujawnienia aktywów, ze wskazaniem osób odpowiedzialnych za nie, stwarza bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia tych ludzi.

Z perspektywy przedłużającej się wojny informacyjnej, która od wielu lat trwa pomiędzy opozycją a rządem, Ablyazov poniósł taktyczną porażkę. Informacja o decyzji sądu została natychmiast rozpowszechniona przez wszystkie mass media Kazachstanu, co jest znaczącym ciosem dla reputacji jednego z liderów opozycji w bardzo złym dla niego czasie..

Jak wiadomo, sytuacja w społeczeństwie kazachstańskim znacznie zaostrzyła się w ciągu ostatnich dziesięciu miesięcy. Seria zamachów terrorystycznych w 2011 roku, protesty robotników naftowych, ostrzelanie demonstrantów w mieście Zhanaozen, nieuznane przez europejskich obserwatorów styczniowe wybory do niższej izby parlamentu, seria aresztowań polityków opozycyjnych i niezależnych dziennikarzy poważnie wpłynęły zarówno na nastroje społeczne, jak i na stanowiska różnych grup wśród elity Kazachstanu. Wydarzenia te dały początek dyskusji na temat prawdopodobieństwa powtórzenia scenariusza „wiosny arabskiej” w Kazachstanie i całkiem naturalnie, podniosły prestiż i rolę opozycjonistów, wśród których kluczowym działaczem jest M. Ablyazov.

Ale czy zwycięstwo w sądzie londyńskim przełoży się na stabilizację pracy Banku BTA? I czy uchroni ono władze Kazachstanu przed niewygodnymi działaniami opozycji? Prawdopodobieństwo takich scenariuszy jest wątpliwe.

W dniu 1 marca Bank BTA ogłosił plany zwolnienia 1500 pracowników (25% całkowitej liczby zatrudnionych) w celu zredukowania kosztów i uzyskania zgody wierzycieli na drugą, w ciągu ostatnich trzech lat, restrukturyzację zadłużenia. [3]. Tymczasem, jak podaje Financial times [4], wielu zagranicznych

wierzycieli BTA jest wyraźnie niezadowolonych z działań władz Kazachstanu. Ich zdaniem, spory sądowe z Ablyazovem w żaden sposób nie pomogą odbudować pozycji banku, a jednocześnie kierownictwo banku i władze państwa nie podjęły odpowiednich kroków w celu spłaty zobowiązań wobec nich.

Napięcie w stosunkach między Bankiem BTA, którego większościamiowym akcjonariuszem jest państwo, a wierzycielami znacznie wzrosło po tym, jak nie wypłacono 160 milionów dolarów z obligacji na początku stycznia 2012 r. [5]. Sytuacja ta wyglądała co najmniej dziwnie w świetle poprawy ratingów suwerennych Kazachstanu.

W efekcie wielu zagranicznych inwestorów zaczęło łączyć się w nieformalne grupy i grozić pozwami sądowymi w celu ochrony swoich praw. Niektórzy z nich po prostu założyli, że Bank BTA nadal istnieje z powodów politycznych, a nie komercyjnych – aby można było prowadzić walkę z jego byłym liderem Mukhtarem Ablyazovem, jednym z głównych krytyków rządu [6].

Bez względu na motywy kierownictwa Banku BTA czy władz państwa, bank znajduje się w bardzo trudnej sytuacji. Przy braku jasnej strategii wyjścia z kryzysu i serii zwolnień w kierownictwie wyższego szczebla tej spółki, bankowi grozi panika tysięcy de-

ponentów. Ponadto, jeśli BTA nie będzie w stanie porozumieć się z wierzycielami, jego upadek będzie mieć bardzo negatywny wpływ na pozycje Funduszu „Samruk-Kazyna” (który jest posiadaczem obligacji na kwotę 4,5 miliardów dolarów) i Banku Narodowego (w którym są one zastawione) [7].

Co zaś dotyczy potencjalnego wyeliminowania M. Ablyazova ze sceny politycznej, to i w tym przypadku możliwe jest, że władze Kazachstanu przeliczą się. Ponieważ Mukhtar Ablyazov nie został zatrzymany (a właśnie jego aresztowanie jest prawdopodobnie głównym celem procesu londyńskiego), zniknięcie polityka należy traktować jako czasowe. A mniejsze zaangażowanie w spór sądowy może znacząco zmienić poziom jego aktywności i obecności w życiu politycznym Kazachstanu.

Tak czy inaczej, decyzja sędziego Teare zmieniła ustalony w ciągu ostatnich trzech lat status quo w konflikcie między rządem a opozycją.

Źródła:

1. *Ablyazova wymienili na brytyjski tranzyt?* / <http://republika-kz.info/news/politics/21149/>
2. *Ablyazov postawił kropki nad „i”* / <http://www.republika-kz.info/news/politics/20826/>
3. *Kazachski bank BTA ogłasza cięcie etatów o 25%* / <http://uk.reuters.com/article/2012/03/01/kazakhstan-bta-idUKL5E8E11EU20120301>
4. *Pozorne zwycięstwo dla Kazachów i BTA* / <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2012/02/17/hollow-victory-for-kazakhs-and-bta/>
5. *Bank BTA wyjaśnił zamierzenie wstrzymania wypłaty kolejnego kuponu obligacji* / <http://newskaz.ru/economy/20120117/2522941-print.html>
6. *BTA: Nie mogą zapłacić? Nie zapłacą* / <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2012/01/18/bta-cant-pay-wont-pay/>
7. *Cztery zagrożenia dla reżimu prezydenta Nazarbaeva* / <http://www.republika-kz.info/news/politics/20257/>